УДК 378.018.8:331.542-057.4]:[378.017:502.1](045)

https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-10(40)-1188-1199

Совгіра Світлана Василівна доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри хімії та екології, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, https://orcid.org/0000-0002-8742-7773

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРОФЕСІЙ ТИПУ «ЛЮДИНА-ЛЮДИНА»

Анотація. У статті теоретично обґрунтовано і практично висвітлено особливості формування екологічних цінностей у майбутніх фахівців професій типу «людина–людина». Акцентовано увагу на актуальності проблеми в умовах зростання екологічних загроз, трансформації освітнього простору та суспільного запиту на екологічно свідомих фахівців соціономічного профілю. Підкреслено, що екологічні цінності є інтегральним компонентом професійної компетентності, який охоплює когнітивний, емоційно-ціннісний, мотиваційний і поведінковий рівні. Проаналізовано психолого-педагогічні умови ефективного формування екологічної свідомості, зокрема мотиваційні чинники, рефлексивні механізми, суб’єкт-суб’єктну взаємодію, вплив освітнього середовища та актуалізацію потреб у відповідальному ставленні до природи. Окрему увагу приділено інтеграції екологічної компоненти в освітній процес, застосуванню міждисциплінарних підходів, упровадженню курсів екологічного спрямування в системі фахової підготовки. Розглянуто педагогічні технології та методи, які забезпечують залучення здобувачів до активної екологічної діяльності, формують особистісну відповідальність та сприяють розвитку сталих ціннісних орієнтацій, що закладають підґрунтя для екологічно обґрунтованої професійної поведінки. Наголошено на важливості системного оцінювання сформованості екологічних цінностей, використання валідних діагностичних методик, цифрових інструментів і критеріїв моніторингу. У висновках обґрунтовано необхідність розробки нових дидактичних моделей і практикоорієнтованих стратегій, що сприятимуть підвищенню ефективності екологічного виховання. Запропоновано перспективні напрями подальших досліджень у контексті інноваційного розвитку вищої освіти, формування екологічної компетентності й екологічно відповідального покоління фахівців соціономічного профілю.

Ключові слова: екологічні цінності, екологічна свідомість, екологічна компетентність, професійна підготовка, соціономічні професії, вища освіта, педагогічні технології, інтеграція екологічної компоненти, ціннісні орієнтації.

Sovhira Svitlana Vasylivna Doctor of pedagogical sciences, professor, professor of the Department of Chemistry and Ecology, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, https://orcid.org/0000-0002-8742-7773

FORMATION OF ENVIRONMENTAL VALUES IN FUTURE SPECIALISTS OF "HUMAN-HUMAN" PROFESSIONS

Abstract. The article theoretically substantiates and practically highlights the features of the formation of environmental values in future specialists of the “human-human” professions. Attention is focused on the relevance of the problem in the context of growing environmental threats, transformation of the educational space and public demand for environmentally conscious specialists of a socio-economic profile. It is emphasized that environmental values are an integral component of professional competence, which covers the cognitive, emotional-value, motivational and behavioral levels. The psychological and pedagogical conditions for the effective formation of environmental consciousness are analyzed, in particular, motivational factors, reflexive mechanisms, subject-subject interaction, the influence of the educational environment and the actualization of the needs for a responsible attitude towards nature. Special attention is paid to the integration of the environmental component into the educational process, the application of interdisciplinary approaches, and the introduction of courses of an environmental orientation in the system of professional training. Pedagogical technologies and methods that ensure the involvement of applicants in active environmental activities, form personal responsibility and contribute to the development of sustainable value orientations that lay the foundation for environmentally sound professional behavior are considered. The importance of systematic assessment of the formation of environmental values, the use of valid diagnostic methods, digital tools and monitoring criteria is emphasized. The conclusions substantiate the need to develop new didactic models and practice-oriented strategies that will contribute to increasing the effectiveness of environmental education. Promising directions for further research are proposed in the context of innovative development of higher education, the formation of environmental competence and an environmentally responsible generation of socio-economic specialists.

Keywords: environmental values, environmental awareness, environmental competence, professional training, socio-economic professions, higher education, pedagogical technologies, integration of the environmental component, value orientations.

Постановка проблеми. Формування екологічних цінностей у майбутніх фахівців професій типу «людина-людина» є важливим чинником у забезпеченні

сталого розвитку сучасного суспільства. У XXI столітті питання екологічної безпеки, раціонального природокористування та гармонізації взаємин між людиною і природою постають серед глобальних пріоритетів. Саме тому підготовка фахівців соціономічного профілю потребує включення до змісту освіти компонентів, що сприятимуть формуванню екологічної свідомості та екологічно відповідальної поведінки.

Актуальність проблеми зумовлена кількома чинниками. По-перше, сучасна система освіти, попри наявність окремих екологічно орієнтованих курсів, ще не забезпечує достатньої цілісності у формуванні ціннісних орієнтацій студентів. По-друге, зростання екологічних ризиків та викликів, пов'язаних із глобальними змінами клімату, урбанізацією, техногенними катастрофами, вимагає нових підходів до підготовки майбутніх фахівців, які здатні приймати рішення з урахуванням екологічної складової. По-третє, сучасне суспільство потребує активних носіїв екологічної культури, здатних поширювати екологічні цінності у населення, формуючи у людей екологічно доцільний стиль життя.

Проблема полягає у тому, що рівень екологічної культури та свідомості здобувачів залишається недостатнім, а у процесі профільної підготовки акцент переважно робиться на формуванні фахових знань і вмінь. Натомість ціннісно-орієнтаційний аспект, зокрема екологічний, залишається поза увагою або реалізується епізодично. Крім того, відсутня єдина стратегія інтеграції екологічних цінностей у навчальні програми підготовки фахівців професій типу «людина-людина», що ускладнює цілеспрямоване формування екологічно свідомої особистості [8].

Виникає суперечність між зростаючими вимогами суспільства щодо екологічної культури майбутніх фахівців і недостатньою розробленістю теоретико-методичних засад формування екологічних цінностей у процесі професійної підготовки. Це обумовлює необхідність наукового пошуку, спрямованого на розробку ефективних педагогічних технологій, методик та умов, які забезпечать формування екологічної свідомості та екологічних цінностей у здобувачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема формування екологічних цінностей у майбутніх фахівців професій типу «людина–людина» є предметом уваги багатьох українських і зарубіжних дослідників. У працях сучасних авторів відображено різні аспекти цієї проблематики: теоретико-методологічні засади, психолого-педагогічні умови, структуру екологічної свідомості, а також інструменти оцінювання сформованих цінностей.

Так, у дисертаційному дослідженні Н. Анацької екологічна освіта розглядається як поєднання знаннєвого, аксіологічного та поведінкового компонентів, що сприяє формуванню життєво-ціннісних орієнтацій особистості [1]. Науко-

вець І. Бартнєва наголошує на ролі екологічно-орієнтованої педагогіки у формуванні екокультурної компетентності майбутніх учителів, визначаючи її як інтегральний результат педагогічної діяльності [2].

Дослідник Л. Большак підкреслює, що екологізація освіти є соціальною потребою сучасного суспільства та повинна стати пріоритетом у професійній підготовці, особливо у соціономічних спеціальностях [3]. Вчений І. Іскерський в умовах воєнного стану звертає увагу на адаптацію освітніх програм до нових викликів, у тому числі в аспекті формування екологічних цінностей [4].

Науковці В. Карпенка та співавтори у своїй роботі подають критерії та методику оцінювання сформованості екологічних компетентностей, що забезпечує практичне підґрунтя для контролю та вдосконалення підготовки майбутніх фахівців [5]. Вчений В. Радул пропонує багатовимірну структуру екологічної свідомості, що охоплює когнітивний, емоційно-ціннісний, мотиваційний та діяльнісний компоненти [6].

У цьому контексті М. Романова акцентує на психологічних умовах розвитку екологічної свідомості у дорослих, розкриваючи роль індивідуальних особливостей, рефлексії та навчального середовища [7]. Так С. Совгіра і С. Пономаренко демонструють можливості інтегрованого курсу «Екологічна безпека» у формуванні екологічної культури студентів [8].

Автори Р. Сопівник, В. Мірошніченко визначають формування екологічних цінностей як педагогічну умову професійної підготовки студентів соціономічних професій, зокрема майбутніх екологів [9]. Так С. Толочко та О. Васюк доводять ефективність проєктно-дослідницької діяльності у розвитку екологічної свідомості та ціннісних орієнтацій здобувачів освіти [10].

Дослідник Л. Фенчак підкреслює значення аксіологічного підходу у формуванні екологічної культури майбутніх учителів початкових класів [11]. У свою чергу, V. Rogoza аналізує вплив зміни освітнього контенту на розвиток екологічних цінностей майбутніх учителів природничих наук, що відображає окремі аспекти зарубіжного досвіду [12].

Отже, аналіз наукових джерел дозволяє констатувати: сучасна наука накопичила значний теоретичний та практичний матеріал щодо формування екологічних цінностей у майбутніх фахівців. Водночас, залишаються нерозв’язаними проблеми стандартизації індикаторів, розробки валідних методів оцінювання динаміки ціннісних орієнтацій, а також інтеграції ціннісно-екологічної компоненти в усі рівні професійної підготовки фахівців типу «людина-людина».

Мета статті – теоретично обґрунтувати та практично розкрити особливості формування екологічних цінностей у майбутніх фахівців професій типу «людина-людина».

Виклад основного матеріалу.

Формування екологічних цінностей має міждисциплінарний характер і ґрунтується на філософських, соціологічних, психологічних та педагогічних

теоріях. У філософському контексті екологічні цінності визначаються як уявлення про гармонійне співіснування людини і природи, що базується на визнанні самостійної цінності природи. Цей підхід формує основу екологічного гуманізму, в якому людина не протиставляється природі, а є її частиною, відповідальною за збереження цілісності екосистем.

У соціологічному аспекті екологічні цінності розглядаються як соціальні настанови, що регулюють взаємини між суспільством і довкіллям, формуються під впливом культурних традицій, суспільної думки, засобів масової інформації та освітньої політики [11]. Екологічна поведінка індивіда, згідно з цим підходом, зумовлена не лише особистими переконаннями, а й нормами та очікуваннями соціального середовища.

З психологічного погляду, екологічні цінності тісно пов'язані з розвитком екологічної свідомості, моральної відповідальності, емпатії до природи, здатності до рефлексії щодо власного впливу на довкілля [7]. Формування таких цінностей передбачає розвиток емоційного ставлення до природи, яке стає основою для екологічно орієнтованої мотивації та поведінки.

У педагогічному контексті екологічні цінності є результатом цілеспрямованого освітнього впливу, що має на меті формування у здобувачів освіти сталих переконань щодо необхідності збереження навколишнього середовища, відповідального ставлення до ресурсів та активної участі в екологічно значущій діяльності. Цінності формуються в процесі навчання, виховання та соціалізації, і тому ефективність їх засвоєння залежить від системності, інтегрованості та практичної спрямованості освітнього процесу [2].

Провідною ідеєю сучасної екологічної освіти є розуміння екологічних цінностей не лише як знань, як інтегрального феномена, що включає когнітивний, емоційно-ціннісний, мотиваційний і діяльнісний компоненти [6]. Вони визначають спосіб мислення, світогляд і поведінкові орієнтації особистості. Екологічні цінності є не лише освітнім результатом, а й ключовим чинником формування екологічно відповідальної особистості.

Теоретичне обґрунтування екологічних цінностей дозволяє розглядати їх як складне багаторівневе утворення, що формується під впливом різних дисциплінарних чинників. Водночас, реалізація цих положень у практиці професійної підготовки потребує створення сприятливих психолого-педагогічних умов, які забезпечують ефективне засвоєння та інтеріоризацію екологічних орієнтацій особистості. Саме ці аспекти стануть предметом подальшого аналізу.

Екологічна свідомість – це системне утворення, що включає знання, переконання, емоційне ставлення, волю та поведінкові установки особистості щодо природи. Її формування в освітньому процесі передбачає створення відповідних психолого-педагогічних умов, які сприяють не лише засвоєнню екологічних знань, а й розвитку внутрішньої мотивації та ціннісного ставлення до природи.

Однією з ключових умов є врахування вікових і психолого-особистісних характеристик здобувачів освіти. У студентському віці відзначається підвищена здатність до рефлексії, формування світоглядних орієнтирів і соціально значущих установок. Це створює сприятливе підґрунтя для розвитку екологічної самосвідомості за умови наявності цілеспрямованого педагогічного впливу [2].

Позитивно впливають такі психолого-педагогічні чинники, як емоційне відтворення екологічної проблематики, міжособистісної взаємодії з викладачами та однолітками, активної участі у проєктно-дослідницькій діяльності природоохоронного спрямування, що сприяє переживанню особистісної значущості проблеми.

Не менш важливим є використання методів, що розвивають критичне мислення, самооцінку та здатність до відповідального вибору. Методики проблемного навчання, аналіз реальних екологічних ситуацій, рольові ігри, дискусії та інтерактивні технології створюють середовище для формування особистісного ставлення до природи.

Особливу роль відіграє формування суб'єктної позиції здобувачів освіти – здатності усвідомлювати себе як активного учасника природоохоронної діяльності. Це досягається через залучення до волонтерських ініціатив, екологічних акцій, освітніх кампаній, що мають соціальне значення. Такий досвід сприяє інтеграції екологічних цінностей у структуру особистості.

Узагальнення психолого-педагогічних умов формування екологічної свідомості дозволяє окреслити ключові чинники, що забезпечують ефективне засвоєння екологічних цінностей у студентської молоді. Водночас, реалізація цих умов потребує врахування специфіки професійної підготовки, особливо у випадку соціономічних спеціальностей, за яких екологічна культура набуває додаткового змісту як складова професійної компетентності.

Фахівці соціономічного профілю – це професіонали, діяльність яких безпосередньо пов'язана з міжособистісною взаємодією: педагоги, соціальні працівники, психологи, медики тощо. Саме ці фахівці виконують важливу роль у формуванні свідомості населення, включно з екологічною. Тому екологічна культура та цінності майбутніх представників таких професій мають принципове значення для сталого розвитку суспільства.

Екологічне виховання здобувачів соціономічних спеціальностей має низку особливостей. Насамперед, воно має бути пов'язане з професійною підготовкою і передбачати розвиток особистісної готовності до екологічного просвітництва, мотивації до екологічно відповідальної поведінки та здатності впливати на свідомість інших людей у напряму формування екологічної культури.

Однією з провідних умов ефективності екологічного виховання є поєднання теоретичних знань із практичною діяльністю. Навчальні дисципліни мають включати не лише лекційний матеріал, а й елементи дослідницької та

проєктної роботи, участь у природоохоронних заходах, волонтерських акціях, взаємодію з громадськими екологічними організаціями.

Не менш важливо формувати в майбутніх фахівців навички етичної взаємодії з природою, що передбачає розвиток таких якостей, як емпатія, моральна відповідальність, альтруїзм, екологічна рефлексія. Завдяки таким якостям фахівець соціономічного профілю здатен бути не лише виконавцем професійних функцій, а й активним транслятором екологічних цінностей у суспільстві.

Особливої актуальності набуває екологічне виховання в умовах воєнного стану, коли зростає ризик руйнації природного середовища, а також збільшується потреба в екологічній підтримці та просвітницькій роботі з населенням. Це висуває нові вимоги до підготовки соціономічних фахівців, які мають поєднувати професійну компетентність із громадянською відповідальністю [4].

Отже, екологічне виховання фахівців соціономічного профілю вимагає врахування специфіки їхньої майбутньої професійної діяльності та спрямоване на формування ціннісно-мотиваційної готовності до поширення екологічних ідей у суспільстві. Для досягнення цієї мети важливу роль відіграє змістове та організаційне забезпечення освітнього процесу, зокрема – інтеграція екологічної компоненти в навчальні програми та педагогічні практики.

Одним із ключових напрямів формування екологічних цінностей у майбутніх фахівців соціономічного профілю є інтеграція екологічної компоненти в зміст і організацію освітнього процесу. Така інтеграція має забезпечувати не лише набуття знань, а й розвиток екологічної свідомості, формування відповідального ставлення до природи й активної позиції щодо охорони довкілля.

На рівні змісту освіти інтеграція передбачає включення екологічної тематики у навчальні програми основних та вибіркових дисциплін. Наприклад, до складу фахових дисциплін можуть бути введені теми, що висвітлюють екологічні аспекти професійної діяльності – етика взаємодії з природним середовищем, екоорієнтовані технології, соціальна відповідальність у контексті сталого розвитку [5].

Ефективною формою такої інтеграції є створення міждисциплінарних дисциплін, що поєднують знання з екології, педагогіки, психології, соціології. Прикладами таких курсів можуть бути «Екологічна безпека», «Соціальна екологія», «Основи сталого розвитку» [8]. Вони дозволяють формувати в здобувачів комплексне бачення взаємозв’язків між людиною, суспільством і природою.

Не менш важливим є запровадження активних форм і методів навчання. Серед них – проєктна діяльність, кейс-метод, моделювання, інтерактивні лекції, тренінги, екологічні дебати, експедиції та навчальні практики в природному

середовищі. Такі форми сприяють не лише засвоєнню знань, але й розвитку практичних умінь та особистісного ставлення до природи [10].

Інтеграція також має відбуватися на рівні позааудиторної діяльності: проведення екологічних тижнів, конкурсів, акцій, екскурсій, волонтерських ініціатив. Важливу роль у цьому процесі відіграють студентські екологічні клуби, які стають майданчиками для розвитку лідерських якостей та відповідального громадянства [9].

Забезпечення цілісної інтеграції екологічної компоненти в освітній процес створює підґрунтя для формування екологічних цінностей на рівні змісту та організації навчання. Водночас, важливу роль у досягненні цієї мети відіграють конкретні педагогічні технології та методи, що забезпечують активну участь здобувачів у формуванні власного ціннісного ставлення до природи.

Ефективне формування екологічних цінностей у здобувачів освіти передбачає використання сучасних педагогічних технологій, які забезпечують глибоке усвідомлення екологічних проблем, розвиток відповідального ставлення до довкілля та формування практичних навичок екологічної поведінки. Обґрунтоване застосування таких технологій створює умови для трансформації знань в особистісні переконання та ціннісні орієнтири.

Однією з найбільш результативних є технологія проєктного навчання, яка дозволяє здобувачам самостійно або в команді досліджувати конкретні екологічні проблеми, розробляти шляхи їх вирішення та презентувати результати. Цей метод поєднує теоретичне усвідомлення теми з практичною діяльністю та сприяє розвитку аналітичного мислення, креативності та соціальної відповідальності.

Інтерактивні методи навчання, зокрема мозковий штурм, дискусії, рольові ігри, дебати, кейс-метод, моделювання ситуацій, забезпечують активну включеність студентів у навчальний процес. Вони стимулюють емоційне залучення, критичне мислення та сприяють формуванню особистісного ставлення до екологічних проблем.

Метод екологічних тренінгів дозволяє формувати готовність до екологічної діяльності через розвиток навичок командної роботи, ефективної комунікації, лідерства та прийняття рішень. Тренінги з екологічної етики, сталого споживання, поводження з відходами сприяють формуванню практичної компетентності у сфері екологічної безпеки.

Аксіологічний підхід як методологічна основа екологічного виховання передбачає створення умов для усвідомлення студентами власної системи цінностей, їх переосмислення у світлі екологічних викликів сучасності. Цей підхід реалізується через есе, щоденники рефлексії, обговорення життєвих ситуацій, пов’язаних з моральним вибором [11].

Важливе місце посідає застосування цифрових технологій: освітні платформи, онлайн-курси, віртуальні лабораторії, відеолекції, екологічні симуля-

тори. Вони розширюють можливості доступу до якісного контенту, дозволяють проводити дистанційне навчання та створюють нові формати взаємодії з екологічною інформацією [12].

Отже, застосування сучасних педагогічних технологій і методів є необхідною умовою ефективного формування екологічних цінностей у майбутніх фахівців. Проте для оцінки їхньої результативності та виявлення найдієвіших підходів актуальним є аналіз практичного досвіду реалізації екологічного виховання у закладах вищої освіти України.

Реалізація екологічного виховання у ЗВО України відбувається на основі інтеграції змісту екологічної освіти, інноваційних методик і активної участі здобувачів у природоохоронній діяльності. У різних регіонах країни сформовано специфічні педагогічні практики, які демонструють ефективність цілеспрямованого формування екологічної свідомості у майбутніх фахівців.

Оцінювання сформованості екологічних цінностей є важливою складовою процесу професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю, оскільки дозволяє визначити ефективність застосованих педагогічних засобів, своєчасно скоригувати освітній вплив та забезпечити якісний моніторинг динаміки ціннісних орієнтацій здобувачів.

Сучасні підходи до оцінювання передбачають використання комплексних методик, що охоплюють когнітивний, емоційно-ціннісний, мотиваційний і поведінковий компоненти екологічної свідомості. До таких методик належать анкетування, тести, рефлексивні щоденники, спостереження, аналіз портфоліо, інтерв'ювання, експертне оцінювання.

У дослідженні В. Карпенка та співавторів запропоновано детальну методику оцінювання екологічних компетентностей, що включає систему критеріїв та індикаторів для вимірювання знань, цінностей, установок і практичних дій у сфері охорони навколишнього середовища. Методика дозволяє здійснювати як формувальне, так і підсумкове оцінювання результатів навчального процесу [5].

Окрему увагу приділяють вимірюванню ціннісно-мотиваційного компонента. Для цього використовують шкали екологічної орієнтації, методики діагностики особистісних установок щодо природи, аналіз змісту есе або творчих робіт студентів, що відображають їх ставлення до екологічних проблем.

Зростаючу популярність набуває використання електронних платформ і цифрових інструментів для самооцінки, зворотного зв'язку та формування індивідуальних траєкторій розвитку екологічних компетентностей. Вони забезпечують зручність збору та обробки даних, можливість довготривалого спостереження за змінами в системі цінностей здобувачів освіти [12].

Перспективи подальших досліджень у сфері формування екологічних цінностей у майбутніх фахівців соціономічного профілю доцільно розглядати в

контексті інноваційного розвитку вищої освіти. Актуальним напрямом є розробка авторських дидактичних моделей екологічної освіти, адаптованих до специфіки соціономічних професій, які поєднують міждисциплінарний, аксіологічний і компетентнісний підходи.

Важливим об'єктом вивчення є вплив цифрових освітніх технологій: інтерактивних курсів, екологічних симуляцій, онлайн-платформ на процес формування екологічної компетентності здобувачів освіти. Доцільно досліджувати не лише засвоєння знань, а й розвиток критичного мислення, рефлексії, екологічно орієнтованої поведінки.

Подальшого вивчення потребує розробка критеріїв і індикаторів оцінювання сформованості екологічних цінностей, які враховують когнітивну, емоційно-мотиваційну та поведінкову складові. Це дозволить здійснювати системний моніторинг динаміки особистісного розвитку здобувачів.

Окремий вектор досліджень – емпіричне вивчення ефективності інтегрованих курсів з екологічного спрямування, а також роль неформальної освіти, студентського самоврядування, волонтерських проєктів у формуванні ціннісного ставлення до природи.

Також перспективним є вивчення педагогічної майстерності викладачів як носіїв і трансляторів екологічної культури. Особливого значення набуває аналіз освітнього середовища ЗВО як системи впливу на формування екологічної ідентичності майбутнього фахівця.

Важливо здійснити порівняльний аналіз міжнародного досвіду екологічної підготовки фахівців типу «людина–людина» з метою адаптації ефективних практик до вітчизняного контексту.

Оцінка довгострокових результатів екологічного виховання − ще один важливий аспект. Простеження впливу сформованих екологічних орієнтацій на професійну діяльність випускників дозволить оцінити реальну результативність педагогічних стратегій, впроваджених у процесі їхньої підготовки.

Висновки. Результати проведеного теоретико-методологічного аналізу дають змогу констатувати, що формування екологічних цінностей у майбутніх фахівців професій типу «людина-людина» є багатовимірним і системним процесом, який охоплює когнітивну, емоційно-ціннісну, мотиваційну та поведінкову складові. Цей процес має бути інтегрованим у всі рівні професійної підготовки та ґрунтуватися на сучасних психолого-педагогічних засадах, спрямованих на розвиток екологічної свідомості особистості.

Особливої актуальності набуває потреба в трансформації освітнього середовища в напряму екологізації його змісту, форм, методів і технологій навчання. Інтеграція екологічної компоненти в освітній процес, впровадження міждисциплінарних курсів, активне залучення здобувачів до природоохоронної діяльності, використання інноваційних педагогічних технологій – є ефективними механізмами впливу на формування екологічно орієнтованих цінностей.

Реалізація окреслених підходів вимагає наявності чітко визначених критеріїв і індикаторів сформованості екологічних цінностей, а також відповідних діагностичних інструментів, що забезпечують об'єктивне оцінювання динаміки розвитку ціннісних орієнтацій. У цьому контексті важливим є розроблення валідних і надійних методик, які дадуть змогу здійснювати моніторинг ефективності екологічного виховання в умовах закладів вищої освіти.

Професійна підготовка фахівців соціономічного профілю, таким чином, має здійснюватися з урахуванням екологічного виміру особистісного розвитку, що сприятиме не лише формуванню високої професійної компетентності, а й вихованню екологічно відповідального громадянина, здатного до активної участі у розв'язанні глобальних і локальних екологічних проблем.

Література:

1. Анацька Н. В. Екологічна освіта: знання і життєво-ціннісні орієнтації сучасної людини : дис... канд. філос. наук. Київ, 2016. 220 с.

2. Бартнєва І. О. Екологічно-орієнтована педагогіка як чинник формування екокультурної компетентності майбутніх учителів. Інноваційна педагогіка. 2019. № 19. С. 31–34. https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-19-1-6

3. Большак Л. І. Екологізація освіти як соціальна потреба сучасного суспільства : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.10. Київ, 2012. 20 с.

4. Іскерський І. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних професій в умовах воєнного стану. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи. 2024. № 2(12). С. 20–29. https://doi.org/10.31499/2706-6258.2(12).2024.3150017.

5. Оцінювання сформованості екологічних компетентностей: Навчально-методичний посібник / В. П. Карпенко, І. І. Мостов'як, Т. М. Пушкарьова-Безділь. УНУС, 2017. Одеса: НУ «ОМА». 59 с.

6. Радул В. В. Формування екологічної свідомості майбутніх фахівців у системі вищої освіти: наукові підходи, визначення та структура. Інноваційна педагогіка. 2024. Вип. 76. С. 162–172. https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/76.34

7. Романова М. К. Психологічні умови розвитку екологічної свідомості у дорослому віці : дис. ... к. психол. н. : 19.00.07 / Житомирський національний агроекологічний університет. 2015. 288 с.

8. Совгіра С. В., Пономаренко С. Реалізація змістової лінії інтегрованого курсу «Екологічна безпека» у процесі підготовки майбутніх фахівців. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. 2021. Вип. 68. С. 68–75.

9. Сопівник Р., Мірошніченко В. Формування екологічних цінностей як педагогічна умова професійної підготовки студентів соціономічних професій (майбутніх екологів). Суспільство та національні інтереси. 2025. № 1(9). С. 210–219. https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-1(9)-210-218

10. Толочко С. В., Васюк О. В. Формування екологічних цінностей у здобувачів освіти засобами проєктно-дослідницької діяльності. Педагогічна Академія: наукові записки. 2025. № 14. https://doi.org/10.5281/zenodo.14705342

11. Фенчак Л. М. Формування екологічної культури майбутніх вчителів початкових класів на засадах аксіології. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 20. С. 157–159.

12. Rogoza V. Development of ecological values of future teachers of natural sciences by changing the educational content. Pedagogy and Psychology of Sport. 2020;6(1):104–120. http://dx.doi.org/10.12775/PPS.2020.06.01.009

References

1. Anatska, N. V. (2016). Ekolochna osvita: znannia i zhyttievo-tsinnisni oriientatsii suchasnoi osoby [Ecological education: knowledge and vital-value orientations of the modern individual] (PhD thesis). Kyiv. [in Ukrainian].

2. Bartnieva, I. O. (2019). Ekologichno-oriientovana pedahohika yak chynnyk formuvannia ekokulturnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv [Ecologically-oriented pedagogy as a factor in the formation of eco-cultural competence of future teachers]. Innovatsiina pedahohika, 19, 31–34. https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-19-1-6 [in Ukrainian].

3. Bolshak, L. I. (2012). Ekolohizatsiia osvity yak sotsialna potreba suchasnoho suspilstva [Ecologization of education as a social need of modern society] (PhD abstract). Kyiv. [in Ukrainian].

4. Iskerskyi, I. (2024). Osoblyvosti profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii v umovakh voiennoho stanu [Features of professional training of future social professionals under martial law]. Psykholoho-pedahohichni problemy suchasnoi shkoly, 2(12), 20–29. https://doi.org/10.31499/2706-6258.2(12).2024.3150017 [in Ukrainian].

5. Karpenko, V. P., Mostoviak, I. I., & Pushkarova-Bezdil, T. M. (2017). Otsiniuvannia sformovanosti ekolohichnykh kompetentnostei [Assessment of ecological competencies formation]. Odesa: National University “OMA”. [in Ukrainian].

6. Radul, V. V. (2024). Formuvannia ekolohichnoi svidomosti maibutnikh fakhivtsiv u systemi vyshchoi osvity: naukovi pidkhody, vyznachennia ta struktura [Formation of ecological consciousness of future professionals in the higher education system: scientific approaches, definitions and structure]. Innovatsiina pedahohika, 76, 162–172. https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/76.34 [in Ukrainian].

7. Romanova, M. K. (2015). Psykholohichni umovy rozvytku ekolohichnoi svidomosti u doroslomu vitsi [Psychological conditions for the development of ecological consciousness in adulthood] (PhD thesis). Zhytomyr: Zhytomyr National Agroecological University. [in Ukrainian].

8. Sovhira, S. V., & Ponomarenko, S. (2021). Realizatsiia zmistovoi linii intehrovanoho kursu “Ekologichna bezpeka” u protsesi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv [Implementation of the content line of the integrated course “Ecological safety” in the training of future professionals]. Naukovi zapysky Vinnitskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriia: Pedahohika i psykholohiia, 68, 68–75. [in Ukrainian].

9. Sopivnyk, R., & Miroshnychenko, V. (2025). Formuvannia ekolohichnykh tsinnostei yak pedahohichna umova profesiinoi pidhotovky studentiv sotsionomichnykh profesii [Formation of ecological values as a pedagogical condition for professional training of students of socio-economic professions]. Suspilstvo ta natsionalni interesy, 1(9), 210–219. https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-1(9)-210-218 [in Ukrainian].

10. Tolochko, S. V., & Vasiuk, O. V. (2025). Formuvannia ekolohichnykh tsinnostei u zdobuvachiv osvity zasobamy proiektno-doslidnytskoi diialnosti [Formation of ecological values in students by means of project-research activity]. Pedahohichna Akademiia: Naukovi zapysky, 14. https://doi.org/10.5281/zenodo.14705342 [in Ukrainian].

11. Fenchak, L. M. (2018). Formuvannia ekolohichnoi kultury maibutnikh vchyteliv pochatkovykh klasiv na zasadakh aksiolohii [Formation of ecological culture of future primary school teachers on the basis of axiology]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu, 20, 157–159. [in Ukrainian].

12. Rogoza, V. (2020). Development of ecological values of future teachers of natural sciences by changing the educational content. Pedagogy and Psychology of Sport, 6(1), 104–120. http://dx.doi.org/10.12775/PPS.2020.06.01.009